

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Komporday-Orosz Noémi

Büntetőjog a magánjog határán.
Egyes alapfogalmak interdiszciplináris vizsgálata.

Doktori disszertáció tézisei

DOI-azonosító: 10.15476/ELTE.2023.07

Kutatóhely vezetője: Prof. Dr. Gellér Balázs József,
tanszékvezető egyetemi tanár
Témavezető: Dr. habil. Ambrus István tanszékvezető egyetemi
docens

Budapest, 2023.

I. Bevezetés, a munka célkitűzései

Az értekezés témájáról és tartalmáról kijelenthető, hogy kevésbé kutatott és elemzett terület, szemben azzal a körülménnyel, hogy a két jogterület tekintetében külön-külön számos tudományos cikk, monográfia és tanulmány született a dolgozatomban érintett témák, jogintézmények magánjogi és büntetőjogi oldalát érintően. Jól látható ugyanakkor az is, hogy a szakirodalom adós maradt az egyes büntetőjogi és magánjogi jogintézmények komparatív vizsgálatával, éppen ebből adódóan disszertáció nyújthat a témával kapcsolatos novumokat.

A téma jogtudományi újdonságát alapvetően az adja, hogy a büntetőjog és magánjog közötti kapcsolatokat mindeddig kevésbé kutatták, és a korábbi vizsgálatok is általában csak a két jogterület határait érintették, legtöbbször hagyományosan két elkülönült jogterületet érintő kérdésként, vagy adott esetben problémaként kezelték, noha a gyakorlatban kifejezetten gyakran szükséges egyszerre figyelembe venni mindkét jogterületet érintő fogalmakat, jogintézményeket. Álláspontom szerint azonban a két jogterület kapcsolódása jóval összetettebb annál, mint amit elsőre gondolnánk, és a kapcsolódási pontok száma is jelentős. Éppen ezért a két jogterület közötti

kapcsolatok elemzése új lehetőségeket teremthet a jogi érvelésben és a jogalkalmazásban, illetve hozzájárulhat az esetleges diszkrepanciák, jogalkalmazási deficitek, vagy általánosságban a jogi bizonytalanság (vagy érzetének) csökkentéséhez.

Kutatásomban elsődlegesen vizsgálni kívántam a büntetőjog és a polgári jog dogmatikai egymásra utaltságát, valamint górcső alá vettem a terminológia egységesítésének kérdését, annak igényét, hiszen ahogyan korábban is említettem, a büntetőjog és a magánjog kölcsönös összefüggéseinek vizsgálata körében kiemelt jelentőséggel bír. Emellett az említett összefüggéseinek vizsgálata segíthet a jogalkalmazóknak abban is, hogy könnyebben interpretálják a büntetőjogi és magánjogi jogkövetkezmények, illetve szankciók közötti különbségeket, valamint azok hatásait és kölcsönhatásait. A fentiek pedig összességében nagyban hozzájárulhatnak a jogalkalmazás egyensúlyának és hatékonyságának javításához.

Kijelenthető, hogy a két jogterület összekapcsolódása az érintett (jog)esetek bonyolultságát és jellegét is befolyásolhatja, hiszen gyakran előfordulhat, hogy egy adott jogvitában a polgári jogi szempontok mellett büntetőjogi szempontok is szerepet játszanak, vagy fordítva. Az összefüggések vizsgálata segítséget

nyújthat továbbá a jogalkotóknak és jogalkalmazóknak egyaránt, abban a tekintetben, hogy miként hozzanak kiemelt fontosságú döntéseket a kettős érintettségű kérdésekben, illetve az így szerzett ismeretek és tapasztalatok felhasználása pedig – álláspontom szerint, áttételesen és hosszabb távon – hozzájárulhat az igazságszolgáltatás hatékonyabb és igazságosabb működéséhez.

II. Módszertan

A jogtudományok területén az alkalmazott kutatási módszerek széles skálája lelhető fel, és a megfelelő módszertani eszközök megválasztásához figyelembe kell venni a kutatással érintett kérdéseket, célokat és a kutatásra vonatkozó korlátokat

A jogtudományi kutatások tekintetében a(z) általánosságban hasznosítható és eredmények eléréséhez elégséges módszerek száma véges, nem vitatva ezzel az újító célú, például empirikus vizsgálódások megjelenését a jogtudományi kutatások terén. Mindazonáltal a jogtudományi kutatások klasszikus módszerei, így a dogmatikai, történeti, teleologikus, rendszertani, interdiszciplináris és komparatív vizsgálódások és elemzések

elegendőnek bizonyulnak, és az értekezés elkészítését maradéktalanul lehetővé tették.

A disszertáció elkészítéséhez szükségszerű volt továbbá azt is elhatározni, hogy választott téma mélyfúrású vagy panorámaszerű vizsgálatát és látképét kívánom-e átadni. Tekintettel a téma interdiszciplináris jellegére, valamint arra, hogy ezen terület nem kifejezetten kutatott, az érvek túlsúlya a panorámaszerű megközelítés felé billentették el a tudományos vizsgálódást, amely reményeim szerint alapul szolgálhat további kutatások elkészítéséhez is.

A disszertáció elsősorban jogi összehasonlító-elemző megközelítésben tette vizsgálat tárgyává az abban szereplő kérdéseket, alapfogalmakat, jogintézményeket.

Alapvető módszer volt az egyes jogterületeken, jogágakon átívelő, interdiszciplináris elemző vizsgálat volt, amelynek alkalmazásával kutatási eredményként, vagyis jelen disszertáció végkövetkeztetéseként megállapíthatóvá válik, hogy szükséges-e újra gondolni a két jogterület funkcióját és célját, van-e indok vagy igény egyes – magánjog és büntetőjog által egyaránt alkalmazott – fogalmak, intézmények, terminusok megújítására, átgondolására. Jelen értekezés tekintetében az interdiszciplináris kutatás volt a leghasznosabb módszer, amellyel a diszciplínák –

jelen esetben a büntetőjog és magánjog – által konstruált ismeretanyagok tekintetében egyes összetett problémákra lehetett összpontosítani.

A disszertáció tehát megkísérelti kiemelni a két jogterület fogalomrendszerének közelítésére irányuló igény indokait, ehhez a vonatkozó büntető és magánjogi – de akár közjogi, alkotmányjogi – ismeretek felhasználásával előre vetíteni egy egységes, koherens, következetes jogalkalmazás lehetőségét.

Noha az értekezésnek nem volt célja a vizsgált jogintézmények jogtörténeti fejlődésének részletes fejtegetése, ugyanakkor igyekezett minden jogintézményt érintően egy rövid, kitekintést tenni a történeti kérdéseket, kialakulásukat, változásukat illetően.

A kutatási módszerek közül jelen disszertáció tekintetében a legtöbb szakmai újdonságot és előremutató eredményeket a komparatív-összehasonlító vizsgálódás adja, nevezetesen a tág értelemben vett büntetőjogi és magánjogi színezetű jogintézmények, terminusok, legáldefiníciók egymással egybevetése, az esetleges különbözőségek okainak feltárása.

A kutatás természetesen alkalmazza a dogmatikai vizsgálódást is, amely szintén elengedhetetlen volt egy ilyen jellegű kutatási téma vonatkozásában, annak maximális szem előtt tartása

mellett, miszerint a dogmatika nem kizárólag és elsődlegesen kutatási módszer, hanem egyben önálló tudomány is.

III. Kutatási eredmények, tézisek, következtetések

A büntetőjog és magánjog kölcsönös összefüggéseinek vizsgálata jogtudományi és gyakorlati szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bír, amely állásponton szerint új ismereteket, megközelítéseket és megoldásokat kínálhat a jogalkotók, jogalkalmazók és a tudományos szakemberek számára. Éppen ebből fakadóan a büntetőjog és magánjog kapcsolódási pontjainak és eltéréseinek megfelelő interpretálása kulcsfontosságú a jogrendszer hatékony működése és a jogbiztonság érvényesülése szempontjából.

A témában felmerülő jogtudományi újdonságok között említhetjük például a büntetőjogi és magánjogi jogintézmények egymásra hatását, a polgári jogi (kártérítési) és a büntetőjogi felelősség kapcsolatát, valamint a terminológia egymásra utaltságát, a definíciók egységesítésének vagy újragondolásának kérdését.

De lege ferenda javasolható, hogy a jogalkotó a jövőben törekedjen az egységes terminológia és fogalomrendszer

használatára, kialakítására, minimalizálva az eltérő fogalmak okozta zavarokat és értelmezési deficiteket.

Az eltérő definíciók miatt felmerülő jogi bizonytalanságok és a különböző jogintézmények közötti határok elmosódása miatt azonban jelenleg a jogalkotónak és jogalkalmazónak messzemenően figyelembe kell vennie a büntetőjog és a magánjog területén felvetődő különbségeket, így az eltérő szabályozásra vonatkozó eltérő jogi megoldásokat megfelelő tartalommal, koherensen kell alkalmaznia. Mindezek figyelembevételével a jogalkotó és a jogalkalmazók közös erőfeszítéseivel a büntetőjog és magánjog kölcsönös összefüggéseit jobban ki lehetne aknázni, amely az jogalkalmazás (igazságszolgáltatás) hatékonyabbá és átláthatóbbá tételéhez vezethetne.

Összességében tehát a büntetőjog és magánjog összekapcsolódása, egymással kölcsönhatásba lépése, e körben pedig különösen az egységes terminológia és fogalomhasználat biztosítása elengedhetetlen a jogalkalmazás hatékonysága és a jogbiztonság érvényesülése szempontjából.

Kulcsfontosságú kérdés, és tulajdonképpen a felvetett probléma egyik megoldóképlete lehetne, hogy a két jogterület a szükséges esetekben egymással kölcsönhatásba tudjon lépni. Ennél még

fontosabb talán az a körülmény, hogy kölcsönhatásban is tudjanak maradni. Nyilvánvalóan ennek megvalósítása vagy a megvalósíthatóság megkönnyítése részben a jogalkotás, részben a jogalkalmazás feladata. Az okozatosság körében hozott határozat álláspontom szerint egy jó irányt mutat, a fenti kapcsolódásra való készséget, képességet és hajlandóságot. Amennyiben a dolgozatban felvetett egyéb problémás esetekben, így például a kárfogalom, dologfogalom stb. tekintetében is történnének ilyen előrelépések, az mindenképpen az egységes joggyakorlatot és a jogbiztonságot szolgálná.

A magam részéről úgy gondolom, hogy a célul kitűzött kutatási eredményeket jelen dolgozatban képes voltam demonstrálni, azzal kiegészítve, hogy értekezésem nyilvánvalóan nem feltétlenül elégséges eszköz arra, hogy ilyen komplexitású és jelentőségű kérdéseket döntsön el. Ugyanakkor amennyiben legalább egy vagy akár néhány kétséges, kérdéses gondolat, gyakorlat végre pont kerülhet, vagy legalábbis a látókörbe hozza a kérdést, azzal a dolgozatom már elérte a célját.

IV. Közlemények listája

1. Az Alkotmánybíróság határozata az összbüntetésről – Jogesetek Magyarázata; 2019/2-3. szám
2. Szárguldo elektromos rollerek és segway-ek nyomában – a 21. századi közlekedési eszközök egyes szabályozási problémái – Magyar Jog; 2020/1. szám
3. Controversial issues about real life imprisonment in the Hungarian legal system – Bratislava Legal Forum, Collection of Papers from the International Academic Conference, (2020)
4. A COVID-19 hatása a büntető igazságszolgáltatásra – In:Ambrus István (szerk.) COVID-19 és a büntetőjog: Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején, ELTE Eötvös Kiadó (2021)
5. A Kúria határozata a jogellenes magatartás és az eredmény közötti okozati összefüggés fennállásának megállapításáról a polgári perben – a büntetőjog és magánjog kölcsönös összefüggései egy eseti döntés tükrében – Jogesetek Magyarázata; 2021/4. szám

6. Filó Mihály – Komporday-Orosz Noémi (szerk.):
Büntetőjog Általános Rész 2. átdolgozott kiadás; ELTE
Eötvös Kiadó (2022.)
7. A büntetőjog és a polgári jog kárfogalma. Azonos
terminológia, eltérő definíciók. – Ügyészek Lapja
(2022/1.)
8. Okozatosság a büntetőjogban és a magánjogban – Jogi
tanulmányok 2022: Jogtudományi előadások az Eötvös
Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskoláinak Konferenciáján (2022)